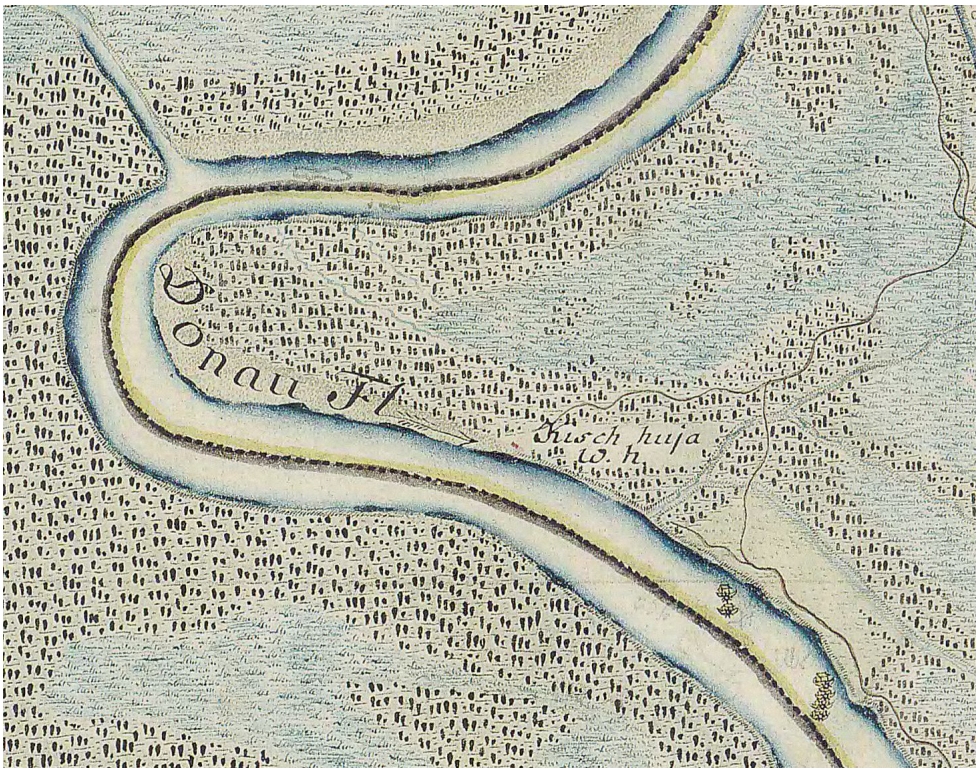
Írta: Kothencz Kelemen
2014. január 20. hétfő, 11:59 - Módosítás: 2014. január 20. hétfő, 12:17

Heje-huja a Kis Hujában

Idősebb falusi emberek szájából keményebb munkavégzés közben még napjainkban is hallani olyan szókapcsolatot, hogy: „Álljunk meg egy hujára!” Ebben az esetben a kifejezés azt jelenti, hogy a dolgozók tartsanak rövid pihenőt, a *huja* szónak azonban több jelentése élt nyelvünkben. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1833-os adatot közöl ’egyszerre, egyből, azon nyomban’ jelentéssel. A lexika a szó német eredetét feltételezi, és az
Im Hui
,
in einem Hui
szóból vezeti azt le, aminek jelentése ’azonmód, rögvest, egyből’. (Bp., 1970. II. 162 – 163.) Czuczor Gergely és Fogarasi János által összeállított A magyar nyelv szótárában a
hujja
indulatszó, amely széles kedvet, vidám kifakadást fejez ki. A szerzőpáros megemlíti, hogy a révészek akkor mondják ezt a szót, amikor parthoz közelednek, az ő nyelvükön ugyanis azt jelenti ’lassan! ne evezz!’. (Pest, 1864. II. 1728.) Révai Nagy Lexikona szerint a
huja
, vagy másképp
hujja
, ugyanúgy, mint a
heje-huja
az öröm felkiáltó szava, vígasság, lakodalom. A neves könyvkereskedő testvérpár munkájában felbukkan a szónak egy másik kevésbé ismert jelentése. Nevezetesen, a hajóvontatóknál azt az úttávolságot és időt jelentette a szó, amelyet egyfolytában, pihenés nélkül végeztek. Emellett a hajóhúzók, valamint a halászok munkavégzésekor vezényszó is volt a folyamatban lévő munka

félbeszakítására, befejezésére. (Bp., 1914. X. 361.)

A mára már feledésbe merült kifejezés Baja környékén a Kis Huja csárda nevében szerepelt a XVIII–XIX. században. A vendéglátó helyiség a várostól Észak-nyugatra feküdt, a Duna bal partján. A II. József korabeli I. katonai térkép bajai szelvényén a német mérnökök fel is tüntették *„Kisch huja W.H.”*alakban. (HIT I. Col. XIII. Sect. 32.)A W.H. betűjelek a Wirtshaus, vagyis a csárda rövidítései. A borivó a XIX. század első harmadában végzett folyószabályozások során egy morotva átvágásával keletkezett szigetre került. Zlinszky László földmérő 1836-ban vászonra húzott papírra megrajzolta Cserta erdőtérképét. „A Kalocsai Érseki Uradalomhoz tartozandó Csertai erdőnek föld abrosza” címet viselő mappát a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár őrzi (KFL.VIII.2.a. No.58.). A kartográfus munkáján az általunk vizsgált építmény elnevezése *„Kis Huja”* alakban szerepel. A XIX. század közepi II. katonai térképfelvételen már a *„Cserda J.H.”* felirat olvasható, ami a csertai Jägerhaus, tehát a vadászlaknak a rövidítése. (HIT II. XXXII. Sect. 62.)

Tanulmányomban a fent említett kocsmában lezajlott „heje-hujáról” tudósítok a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban fennmaradt források alapján (KFL. III. 6. a. 47. d.). Az eset ugyanis a kalocsai úriszék elé került, amelynek feljegyzései közel kétszáz esztendő távlatába repítenek vissza bennünket.

Rottenbiller Fülöp pesti halászmester az 1800-as évek elején jelentős területet bérelt a kalocsai érseki uradalom tulajdonában lévő Kalocsától Bajáig terjedő Duna szakaszon. Az árendátor halászai az 1818. esztendő március 4-én a Duna-parti Kis Huja csárdába tévedtek, ahol bizonyos mennyiségű bor elfogyasztása után összetűzésbe keveredtek a kocsmárossal. Az érsekség uradalmi tiszttartója a következő tudósítást vetette papírra az eseményről: „Rottenpiller Halászat Árendás Úr cselédej őtten fel küldettek a Szent Istvány Határtul a Csanádi Tóóságra halászni, ez utjokba bé mentek regvel Kiss=Hujaj a Duna Szélén lévő kortsmába, és ott boroztak még délután mintegy 3. óra táján a’ kortsmáros az Erdőrül haza érkezet, ő haza érkezvén belé kötöttek leg feőképen hárman, és a kortsmárost agyba fejbe verték, a’ haját huzták vonták és még az agyba ütéssel fenyegették”.

A kalocsai tömlöcbe az öt halászlegény közül hármat zártak, akiktől az úriszéki vallatás során a következő kérdéseket intézték:

1. Mi a neved, hová való, hány esztendős, milyen vallású, és „állapotú” vagy?

2. Miért hozattak be a tömlöcbe?

3. Milyen károkat tettetek a kocsmába?

4. Voltál-e valamikor fogva, vagy büntetve?

A csárdában pihenőt tartó halászok az ebédre tervezett halászlé rotyogása és a borozgatás közepette muzsikaszóval, nótázással ütötték agyon az időt. Gerdey István halászlegény, egyébként tiszaugi születésű, 22 esztendős, református, szabadságos katona így vallott erről: „Mink a Kis hujai kortsmába halat főztünk, és együtt ettünk a kortsmárosnak a kanásza, és a bor hordó leány, a kit a kortsmáros magánál tart, ez elől adott furullyát, és dudát, hogy mulassuk magunkat, és ő a tánczra erőltetett minket, táncoltunk is véle, a pajtásom dudált amint tudott …”

Az emlegetett furulya valószínűleg a pásztorok körében használatos hatlyukú, hosszú hangszer lehetett. Az egyik halász kocsmából távozván a zenélő eszközt magához ragadta, amiről az úriszék előtt a következőket mondta: „Én el vittem egy nagy furullyát, gondolván, hogy valami más féle fa, de ezt viszsza adtam, mert egy kanász gyermeké volt”. A duda emlegetése azért érdemel különös figyelmet, mert erősíti azt a vélekedést, miszerint az elsősorban magányosan, énekkísérésre használt hangszer a környéken is elterjedt volt a XIX. században.

A vidám társaság jókedve akkor tört meg, amikor megkérdezték a kiszolgáló lánytól, hogy mennyi bort fogyasztottak? Vendéglátós körökben már akkoriban is bevett gyakorlat volt, hogy az italozó társaság alkoholmámorának emelkedésekor a csapláros is bátrabban húzta a „rovást”. Valószínűleg efféle szándék húzódott meg a bortöltő leány azon válasza mögött, amikor azt mondta, hogy 12 iccét fogyasztottak a halászok, mikor azok csak tízre emlékeztek.

AUSTROM
Cserda Insel
ÖREG DUNA
Felsö Pörböly erdö
Hatar Fok
Rákony Fok